

การผลิตสื่อแอปพลิเคชันเพื่อส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม

Production of Application Media to Promote Cultural Tourism Activities

Maha Sarakham Province.

อุทยาน ไพวัลย์¹ และพนัส โพธิ์บัต²
Auttayan Paiwan¹ and Phanat Photibat ²

Received: 18 January 2023

Revised: 15 February 2023

Accepted: 16 February 2023

¹นิสิต ปริญญาโท สาขาวัฒนธรรมศาสตร์ คณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

²อาจารย์ คณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

¹Master Student Faculty of Fine-Applied Arts and Cultural Science Mahasarakham University

²Lecturer from the Faculty of Fine-Applied Arts and Cultural Science Mahasarakham University

Corresponding Author Email: auttayan.pai@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษากิจกรรมทางวัฒนธรรม และปัญหาของสื่อทางวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม และ 2. เพื่อศึกษาการจัดทำสื่อสำหรับส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดมหาสารคาม เป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ มีเครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสำรวจ แบบสังเกต แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ โดยมีกลุ่มตัวอย่าง คือกลุ่มผู้รู้ ได้แก่ วัฒนธรรมจังหวัดมหาสารคาม จำนวน 30 คน ที่มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย และกลุ่มผู้ปฏิบัติ ได้แก่ เจ้าหน้าที่สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดมหาสารคาม เครือข่ายชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม จำนวน 50 คน ที่มาจากการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง แล้วนำข้อมูลที่รวบรวมได้จากแบบสอบถามมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ประกอบด้วย ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และแบบสำรวจ แบบสังเกต แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ ตลอดจนเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง มาวิเคราะห์แบบเชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) กิจกรรมทางวัฒนธรรม และปัญหาของสื่อทางวัฒนธรรม บนเส้นทางนครจำปาศรี มีการเผยแพร่สื่อประชาสัมพันธ์เพื่อเชิญชวนคนเข้าร่วมงาน โดยใช้เครื่องมือการสื่อสารออนไลน์ และออนไลน์ ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ เว็บไซต์ Face Book รวมทั้งหมด จำนวน 72,418 คน ที่สามารถเข้าถึงข้อมูล ซึ่งผลการศึกษาจากประชากร และกลุ่มตัวอย่าง ทั้งหมดจำนวน 80 คน จากแบบสำรวจ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ได้รับข้อมูลข่าวสารของกิจกรรมทางวัฒนธรรมในส่วนของกำหนดการ และรายละเอียดของกิจกรรม แต่ยังขาดการสื่อสารที่ให้องค์ความรู้ ความสำคัญของกิจกรรม รวมไปถึงการอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงงานกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้ดำเนินการขึ้น และ 2) การจัดทำสื่อสำหรับส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดมหาสารคาม ผู้ศึกษาพบปัญหาของสื่อที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์กิจกรรมทางวัฒนธรรม ทำให้ผู้ศึกษาได้ดำเนินการจัดทำแอปพลิเคชันส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยมีชื่อแอปพลิเคชันว่า “เส้นทางโบราณนครจำปาศรี” โดยผู้ศึกษาได้ทำการดึงข้อมูลจาก Google Map เพื่อกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวแหล่งโบราณคดีนครจำปาศรี เพื่อให้ทราบถึงเส้นทางที่ใกล้ที่สุดและวางแผนในการเดินทางได้สะดวกมากยิ่งขึ้น ซึ่งในแต่ละสถานที่จะมีประวัติความเป็นมา รายละเอียดของสถานที่ รวมไปถึงเบอร์โทรศัพท์เพื่อสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมให้ผู้ใช้งานได้อย่างครอบคลุม

คำสำคัญ: การผลิตสื่อ, แอปพลิเคชัน, การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

Abstract

This research consists purposes were 1. to study cultural activities. and the problem of cultural media Maha Sarakham Province and 2. to study the preparation of media for promoting cultural tourism activities in Maha Sarakham Province. is a research that combines qualitative and quantitative research. There are research tools such as surveys, observations, questionnaires and interviews. with a sample group The knowledge group is Maha Sarakham Provincial Culture of 30 people who come from simple random sampling and the practitioners are the officials of the Maha Sarakham Provincial Cultural Office Community network in Maha Sarakham Province, 50 people from specific selection. Then the data collected from the questionnaire was analyzed using descriptive statistics consisting of percentage, mean, standard deviation and the information gathered from interview forms and related documents were then content analysis. The results showed that 1) cultural activities and the problem of cultural media on the route Nakhon Champasri Public relations materials are published to invite people to join the event. By using offline and online communication tools such as radio, television, website, Face Book, a total of 72,418 people can access information. The results of the study from the population. And a sample of all 80 people from surveys, questionnaires and interview forms received information about cultural activities in the schedule. and details of activities but still lacks communication that provides knowledge importance of activities Including facilitating access to various activities that have been carried out and 2) the preparation of media for promoting cultural tourism activities in Maha Sarakham Province. The researchers found problems in media used to promote cultural activities. causing the study to develop an application to promote cultural tourism activities with the name of the application "Champasri Ancient Route" by the researcher has extracted data from Google Map to determine the route of tourism in Champasri Archaeological Site. In order to know the nearest route and plan travel more conveniently. In which each place has a history. Details of the location, including a phone number to ask for more information for users comprehensively.

Keywords: Media Production, Application, Cultural Tourism

บทนำ

จังหวัดมหาสารคาม เป็นจังหวัดที่มีประวัติศาสตร์มายาวนานโดยเฉพาะในด้านศิลปะ วัฒนธรรม ซึ่งมีหลักฐานเชิงประจักษ์ จาก โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปะทวารวดี จำนวนมากกระจายอยู่ตามชุมชนหลักฐานที่บ่งบอกถึงความเจริญด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และด้านศาสนา อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม เป็นอำเภอขนาดเล็ก ตั้งอยู่ห่างจากตัวจังหวัด มหาสารคามไปทางทิศใต้ประมาณ 65 กิโลเมตร อยู่ระหว่างกิ่งกลางอำเภอต่าง ๆ ดินแดนแห่งนี้เมื่อประมาณ 1,300 ปี เคยเป็น ดินแดนที่เจริญรุ่งเรืองด้านอารยธรรม นครจำปาศรีเป็นชุมชนโบราณที่สำคัญในจังหวัดมหาสารคาม มีหลักฐานการตั้งถิ่นฐานมา ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ และพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนถึงพุทธศตวรรษที่ 12 ชุมชนแห่งนี้ได้รับวัฒนธรรมทวารวดีจากภาคกลาง มีการขุดแนวคูเมือง กำแพงเมืองเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ามุมมน ราวพุทธศตวรรษที่ 16 อิทธิพลขอมได้เข้ามามีบทบาทในพื้นที่ มีการ สร้างกุ่มน้อยและขุดบารายมีการขยายแนวคูน้ำคันดินเพิ่มออกไปเป็นวงที่สอกรอบทับคูน้ำเดิมขึ้นเพื่อเก็บน้ำในชุมชน ต่อมาในช่วง พุทธศตวรรษที่ 18 ช่วงการปกครองของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 มีสร้างอโรคยาศาล (กุสันทรรัตน์) ต่อมาภายหลังจากช่วงพุทธศตวรรษ

ที่ 18 ชุมชนแห่งนี้ก็ได้ล่มสลายไป กระทั่ง พ.ศ. 2417 ชาติพันธุ์ลาวก็อพยพเข้ามาตั้งชุมชนและทำเกษตรกรรมในพื้นที่นครจำปาศรีสืบเนื่องจนถึงปัจจุบัน (วีรพงษ์ สิงห์บัญชา และคณะ, 2539, น.134)

กิจกรรมทางวัฒนธรรมที่จัดขึ้นในจังหวัดมหาสารคามจะมีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์เมืองนครจำปาศรี ฮิต 12 ตามคติความเชื่อของคนในท้องถิ่น โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้สนับสนุนงาน อีกทั้ง มีสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดมหาสารคามเป็นองค์กรที่ช่วยสืบสาน รักษา และต่อยอด บุญประเพณีต่าง ๆ ในจังหวัดมหาสารคาม ร่วมกับคนในชุมชน แต่กิจกรรมบุญประเพณีต่าง ๆ ที่จัดขึ้นนั้นส่วนใหญ่แล้วการประชาสัมพันธ์จะเกิดขึ้นจากหน่วยงานภาครัฐ และมีรูปแบบการประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางออนไลน์ ได้แก่ เว็บไซต์ Face Book และYou tube เป็นต้น โดยมีเนื้อหาของกิจกรรมเป็นเพียงการรายงานข่าวสารว่าได้ดำเนินการจัดงานนั้น ๆ ขึ้นไม่ได้สะท้อนถึงสำคัญของกิจกรรม และถ่ายทอดองค์ความรู้ของกิจกรรมทางวัฒนธรรมนั้น ๆ มากเท่าที่ควรทำให้ประชาชนทั่วไปที่ได้รับข่าวสารอาจไม่เข้าใจถึงสำคัญในการจัดกิจกรรม (แก้วพิจิตร สร้างสี, 2551, น.98)

ดังนั้น จึงเป็นเหตุให้ผู้ศึกษามีความสนใจในการพัฒนาด้านสื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมทางวัฒนธรรม โดยการเลือกพื้นที่ศึกษาอำเภอเมือง อำเภอแคว้อ อำเภอวาปีปทุม และอำเภอนาคู เป็นเส้นทางโบราณนครจำปาศรี กำหนดชื่อเรื่องในการศึกษาว่า “การผลิตสื่อแอปพลิเคชันเพื่อส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากิจกรรมทางวัฒนธรรม และปัญหาของสื่อทางวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม
2. เพื่อศึกษาการจัดทำสื่อสำหรับส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดมหาสารคาม

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ (Mixed Methods) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรกลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย ได้แก่ ประกอบด้วย

- 1.1 ประชากร ได้แก่ นักศึกษาคณะศิลปกรรมศาสตร์ และวัฒนธรรมศาสตร์ ครู อาจารย์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม จำนวน 30 คน
- 1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ วัฒนธรรมจังหวัดมหาสารคาม และกลุ่มผู้ปฏิบัติ ได้แก่ เจ้าหน้าที่สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดมหาสารคาม เครือข่ายชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 50 คน
- 1.3 กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ จำนวน 20 คน โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง

2. เครื่องมือในการวิจัย

2.1 แบบสำรวจ (Basic Survey) ใช้สำรวจข้อมูลทั่วไปพื้นที่ที่ทำการวิจัยทั้ง 4 พื้นที่ทั้งในด้านโครงสร้างพื้นฐาน สังคม วัฒนธรรมประเพณี เป็นต้น

2.2 แบบสังเกต (Observation) โดยเริ่มใช้สังเกตสภาพทั่วไปและขึ้นการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติจริง เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับองค์ความรู้จริง ทั้งการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) ซึ่งการสังเกตทั้ง 2 แบบ ผู้วิจัยได้กำหนดเค้าโครงไว้ล่วงหน้าโดยการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น นอกจากนั้นเพื่อความถูกต้องของข้อมูลจะใช้การสังเกตหลายครั้งเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ของข้อมูล

2.3 แบบสัมภาษณ์ (Interview Guide) ใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้รู้ กลุ่มผู้ปฏิบัติ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมา สภาพปัจจุบัน ปัญหา การผลิตสื่อเพื่อส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรม โดยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) และแบบไม่มีโครงสร้าง (Non - Structured Interview)

2.4 แบบสอบถาม (Questionnaires) ใช้สอบถามกลุ่มผู้รู้ กลุ่มผู้ปฏิบัติ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของสื่อทางวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยใช้แบบสอบถามปลายเปิด (Open-Ended Form) และแบบสอบถามปลายปิด (Closed-Ended Form)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเครื่องมือการวิจัย อาทิ 1) แบบสำรวจ (Basic Survey) ใช้สำรวจข้อมูลทั่วไปพื้นที่ที่ทำการวิจัยทั้ง 4 พื้นที่ทั้งในด้านโครงสร้างพื้นฐาน สังคมวัฒนธรรมประเพณี เป็นต้น 2) แบบสังเกต (Observation) โดยเริ่มใช้สังเกตสภาพทั่วไปและขั้นการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติจริง เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับองค์ความรู้จริง ทั้งการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) ซึ่งการสังเกตทั้ง 2 แบบ ผู้วิจัยได้กำหนดเค้าโครงไว้ล่วงหน้าโดยการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น นอกจากนั้นเพื่อความถูกต้องของข้อมูล จะใช้การสังเกตหลายครั้งเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ของข้อมูล 3) แบบสัมภาษณ์ (Interview Guide) ใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้รู้ กลุ่มผู้ปฏิบัติ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมา สภาพปัจจุบัน ปัญหา การผลิตสื่อเพื่อส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรม โดยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) และแบบไม่มีโครงสร้าง (Non - Structured Interview) และ 4) แบบสอบถาม (Questionnaires) ใช้สอบถามกลุ่มผู้รู้ กลุ่มผู้ปฏิบัติ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของสื่อทางวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยใช้แบบสอบถามปลายเปิด (Open-Ended Form) และแบบสอบถามปลายปิด (Closed-ended Form)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยใช้แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอผลการวิจัยตามประเด็นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยการนำเสนอแอปพลิเคชัน ย้อนรอยเส้นทางโบราณนครจำปาศรี สะท้อนอีสานที่ได้จัดทำขึ้นอย่างสมบูรณ์ โดยผ่านการเผยแพร่สาธารณะแล้วนำเสนอข้อมูลที่ได้ในเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

5. สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปเชิงพรรณนา ประกอบด้วย ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการผลิตสื่อแอปพลิเคชันเพื่อส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยสามารถจำแนกผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. กิจกรรมทางวัฒนธรรม และปัญหาของสื่อทางวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม

ผลการวิจัยพบว่า สื่อทางวัฒนธรรมในจังหวัดมหาสารคาม ส่วนมากจะมีการเผยแพร่โดยหน่วยงานภาครัฐ เป็นกิจกรรมที่ได้ดำเนินการในหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในจังหวัดมหาสารคาม ได้แก่ สื่อภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว และแผ่นป้ายประชาสัมพันธ์ในพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งมีช่องทางในการเผยแพร่สื่อกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่จัดขึ้นในจังหวัดมหาสารคามที่เกี่ยวข้องกับเส้นทางโบราณนครจำปาศรี ได้แก่ Face book Line You tube และเว็บไซต์ของหน่วยงานภาครัฐ องค์กรที่เกี่ยวข้อง มีรายละเอียดของสื่อทางวัฒนธรรมในจังหวัดมหาสารคาม ที่เกิดขึ้นบนเส้นทางโบราณนครจำปาศรี ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอแกลง อำเภอวาปีปทุม และอำเภอนาคู พบว่า สื่อทางวัฒนธรรมในจังหวัดมหาสารคาม ส่วนมากจะมีการเผยแพร่โดยหน่วยงานภาครัฐ เป็นกิจกรรมที่ได้ดำเนินการในหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในจังหวัดมหาสารคาม ได้แก่ สื่อภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว และแผ่นป้ายประชาสัมพันธ์ในพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งมีช่องทางในการเผยแพร่สื่อกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่จัดขึ้นในจังหวัดมหาสารคามที่เกี่ยวข้องกับเส้นทางโบราณนครจำปาศรี ได้แก่ Face book Line You tube และเว็บไซต์ของหน่วยงานภาครัฐ องค์กรที่เกี่ยวข้อง มีรายละเอียดของสื่อทางวัฒนธรรมในจังหวัดมหาสารคาม ดังนี้

1) ประเพณีบุญเบิกฟ้าเป็นงานพิธีกรรมชาวบ้านธรรมดาที่จัดขึ้นมีการพัฒนาเช่นเดียวกับเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าไม่มีที่สิ้นสุด โดยการนำมาเป็นงานประเพณีประจำจังหวัดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวตามนโยบายของรัฐบาล ทำให้ประเพณีที่ปฏิบัติกันมา ยาวนานกลายเป็นเครื่องมือเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจมากกว่าการสร้างสามัคคีและการสร้างกำลังใจให้แก่เกษตรกร เป็นประเพณี เปิดบ้านเปิดเมืองบูชาแม่โพสพตามความเชื่อที่สืบทอดต่อกันมา ซึ่งมีการประชาสัมพันธ์งานในรูปแบบของการเชิญชวนคนมาร่วมงาน และรายละเอียดของงานผ่านสื่อ วิทยุ โทรทัศน์ เว็บไซต์ และ Face Book ของหน่วยงานภาครัฐ มีผู้ติดตามทั้งหมด จำนวน 15,841 คน

2) งานลอยกระทงสะพานไม้แกดำ ช่วงเทศกาลลอยกระทงชาวอำเภอกำแพงแสน ได้จัดให้มีการลอยกระทงและปล่อยโคมไฟบนสะพานไม้แกดำ ซึ่งตัวสะพานจะประดับประดาด้วยตะเกียงไฟยาวกว่า 800 เมตร มีการจุดพลุกลางสะพานไม้แกดำ การประกวดเทพีเรืออีโปง ซึ่งเรืออีโปงคือเรือประมงที่ชาวบ้านที่นอกรักเอาไว้ เป็นเรือทำมาจากต้นตาลทั้งต้นนำมาซุดเป็นเรือหาชมได้ยากยิ่ง เป็นหนึ่งสัญลักษณ์ประจำอำเภอกำแพงแสน หน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนช่วยในการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ในรูปแบบของการเชิญชวนคนมาร่วมงาน และรายละเอียดของงานผ่านสื่อวิทยุ เว็บไซต์ Face Book ของหน่วยงานภาครัฐมีผู้ติดตามทั้งหมด จำนวน 4,895 คน

3) งานออนซอนกลองยาววาปีปทุม เป็นการสร้างอัตลักษณ์ให้เมืองวาปีปทุมให้เป็นที่รู้จักของคนทั่วประเทศ งานออนซอนกลองยาวของชาววาปีปทุมจึงกลายเป็นอัตลักษณ์ใหม่ในเรื่องของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ผู้นำท้องถิ่นพยายามสร้างขึ้นเพื่อเป็นจุดดึงดูดให้ผู้คนที่ทั้งในและนอกได้พักผ่อนหย่อนใจ ในขณะเดียวกันถือเป็นการอนุรักษ์ประเพณี และส่งเสริมอาชีพของชาวบ้านให้คงอยู่สืบต่อ ดังปณิธานของ พ่อใหญ่เที่ยง พินทะบกั๋ง ที่เป็นผู้บุกเบิกการทำกลองยาว ปัจจุบันมีชื่อคณะว่า “เทพนิมิตร” หน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชน มีส่วนช่วยในการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ในรูปแบบของการเชิญชวนคนมาร่วมงาน และรายละเอียดของงานผ่านสื่อวิทยุ โทรทัศน์ เว็บไซต์ Face Book ของหน่วยงานภาครัฐ มีผู้ติดตามทั้งหมด จำนวน 48,471 คน

4) งานบวงสรวงกู่สันตรัตน์ สร้างด้วยศิลาแลงเป็นศิลปะขอมแบบบาบียน มีรูปลักษณะปราสาทหินที่มีปรางค์ประธานเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสมีมุขด้านหน้ายื่นไปทางทิศตะวันออก มีบรรณาลัยซึ่งเป็นที่ยกคัมภีร์ทางศาสนาตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ หันหน้าเข้าหาปรางค์ประธาน อาคารทั้ง 2 ล้อมด้วยกำแพงศิลาแลงซึ่งสร้างยังไม่เสร็จเรียบร้อยอีกชั้นหนึ่ง กู่สันตรัตน์สร้างขึ้นด้วยมีวัตถุประสงค์เพื่อประดิษฐานรูปเคารพสำหรับประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และเป็นโรคนาศาล หน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีส่วนช่วยในการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ในรูปแบบของการเชิญชวนคนมาร่วมงาน และรายละเอียดของงานผ่านสื่อวิทยุ โทรทัศน์ เว็บไซต์ Face Book ของหน่วยงานภาครัฐ มีผู้ติดตามทั้งหมด จำนวน 3,211 คน

จากการศึกษาสื่อของกิจกรรมทางวัฒนธรรม บนเส้นทางนครจำปาศรี มีการเผยแพร่สื่อประชาสัมพันธ์เพื่อเชิญชวนคนเข้ามาร่วมงาน โดยใช้เครื่องมือการสื่อสารออฟไลน์ และออนไลน์ ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ เว็บไซต์ Face Book ซึ่งทำให้เข้าถึงผู้คนได้มากยิ่งขึ้นในด้านการประชาสัมพันธ์ แต่ยังคงขาดการสื่อสารที่ห้องความรู้ ความสำคัญของกิจกรรม รวมไปถึงการอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงงานกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้ดำเนินการขึ้น

2. การจัดทำสื่อสำหรับส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดมหาสารคาม

ผลการวิจัยพบว่า จากการศึกษากิจกรรมทางวัฒนธรรม และปัญหาของสื่อทางวัฒนธรรมผู้ศึกษาพบปัญหาของสื่อที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์กิจกรรมทางวัฒนธรรมบนเส้นทางนครจำปาศรี ทำให้ผู้ศึกษาได้ดำเนินการจัดทำแอปพลิเคชันส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบนเส้นทางโบราณนครจำปาศรี ได้แก่ อำเภอเมืองมหาสารคาม อำเภอกำแพงแสน อำเภอวาปีปทุม และอำเภอนาคู โดยมีชื่อแอปพลิเคชันว่า “เส้นทางโบราณนครจำปาศรี” เป็นแอปพลิเคชันที่นำเสนอข้อมูลทั้งหมด 4 เมนูให้เลือกใช้งาน ได้แก่ ความเป็นมานครจำปาศรี สถานที่ท่องเที่ยวโบราณนครจำปาศรี เทียวชุมชนวิถีของดีจำปาศรีนครรวม Page ร้านดี ร้าน

ดั่งบนเส้นทางนครจำปาศรี โดยมีรายละเอียดของแอปพลิเคชันดังต่อไปนี้เมนูเรื่องราวความเป็นมานครจำปาศรี นั้นจะนำเสนอประวัติความเป็นมาของจุดกำเนิดนครจำปาศรี การเสวนาในรูปแบบออนไลน์ของอาจารย์ผู้ที่เชี่ยวชาญ มีองค์ความรู้เกี่ยวกับเรื่องราวของนครจำปาศรี ปรากฏชาวบ้าน และวัฒนธรรมจังหวัดมหาสารคาม อีกทั้ง เมนู Line Open Chat มหาสารคาม Content ที่สามารถและเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมพูดคุยเกี่ยวกับเส้นทางโบราณนครจำปาศรี หรือเส้นทางสำคัญในจังหวัดมหาสารคาม เมนูสถานที่ท่องเที่ยวโบราณคดี มีข้อมูลในรูปแบบการแสดงผลในส่วนของเส้นทางโบราณนครจำปาศรี เริ่มที่อำเภอเมืองมหาสารคาม ไปจนถึงอำเภอนาดูน โดยการดึงข้อมูลจาก Google Map เพื่อกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวแหล่งโบราณคดีนครจำปาศรี ผู้ใช้งานสามารถรู้ตำแหน่งของตนเอง เพื่อให้ทราบถึงเส้นทางที่ใกล้ที่สุดและวางแผนในการเดินทางได้สะดวกมากยิ่งขึ้น ซึ่งในแต่ละสถานที่จะมีประวัติความเป็นมา รายละเอียดของสถานที่รวมถึงเบอร์โทรศัพท์เพื่อสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมให้แก่ผู้ใช้งานได้อย่างครอบคลุม เมนูเที่ยวชุมชนยลวิถีของดีจำปาศรีนคร มีข้อมูลในรูปแบบการแสดงผลในส่วนของศิลปะ วัฒนธรรม การแสดงผลิตภัณฑ์สินค้าที่มีความโดดเด่นมีเอกลักษณ์ บนเส้นทางโบราณนครจำปาศรี เริ่มที่อำเภอเมืองมหาสารคาม ไปจนถึงอำเภอนาดูน โดยการดึงข้อมูลจาก Google Map เพื่อกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนยลวิถีของดีจำปาศรีนคร ผู้ใช้งานสามารถรู้ตำแหน่งของตนเอง เพื่อให้ทราบถึงเส้นทางที่ใกล้ที่สุดและวางแผนในการเดินทางได้สะดวกมากยิ่งขึ้น ซึ่งในแต่ละสถานที่จะมีประวัติความเป็นมา รายละเอียดของสถานที่รวมถึงเบอร์โทรศัพท์เพื่อสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมให้แก่ผู้ใช้งานได้อย่างครอบคลุม และเมนูรวม Page ร้านดี ร้านดั่งบนเส้นทางนครจำปาศรี เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลช่องทางการติดตามข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางวัฒนธรรม ร้านอาหาร ศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่โดดเด่นในจังหวัดมหาสารคาม เพื่อให้ผู้ใช้งานได้มีช่องทางการติดตามข้อมูลข่าวสารเพิ่มมากขึ้น

ภาพประกอบ 1 แอปพลิเคชันเส้นทางโบราณนครจำปาศรี (ที่มา: อุทยาน ไพรวัลย์, 2564)

จากการดำเนินการจัดทำแอปพลิเคชันเส้นทางโบราณนครจำปาศรี ทำให้ผู้ใช้งานสามารถเข้าถึงองค์ความรู้ ความสำคัญของกิจกรรมทางวัฒนธรรมทั้งหมดบนเส้นทางโบราณนครจำปาศรี สามารถอำนวยความสะดวกให้กับผู้ใช้งานได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ ผลการประเมินความพึงพอใจต่อการใช้งานในภาพรวมของแอปพลิเคชัน อยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด ซึ่งสรุปได้จากค่า ($\bar{x} = 3.97$ S.D. = 1.11) และประชากร กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 72 คน คิดเป็นร้อยละ 90 สนับสนุนให้มีการเผยแพร่แอปพลิเคชันสู่สาธารณะ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการผลิตสื่อแอปพลิเคชันเพื่อส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

1. เพื่อศึกษากิจกรรมทางวัฒนธรรมและปัญหาของสื่อทางวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม พบว่า กิจกรรมทางวัฒนธรรมบนเส้นทางนครจำปาศรี ได้แก่ งานประเพณีบุญเบิกฟ้าในอำเภอเมือง ประเพณีลอยกระทงสะพานไม้แกดำในอำเภอกำแพงแสน งานออนซอนกลองยาววาปีปทุมในอำเภอกำแพงแสน และพิธีบวงสรวงปู่แสนรัตนในอำเภอนาดูน มีการเผยแพร่สื่อประชาสัมพันธ์เพื่อเชิญชวนคนเข้าร่วมงาน โดยใช้เครื่องมือการสื่อสารออฟไลน์ และออนไลน์ ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ เว็บไซต์ Face Book รวม

ทั้งหมด จำนวน 72,418 คน ที่สามารถเข้าถึงข้อมูล ซึ่งผลการศึกษาจากประชากร และกลุ่มตัวอย่าง ทั้งหมด จำนวน 80 คน จากแบบสำรวจ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ได้รับข้อมูลข่าวสารของกิจกรรมทางวัฒนธรรมในส่วนของกำหนดการ และรายละเอียดของกิจกรรม แต่ยังขาดการสื่อสารที่ให้องค์ความรู้ ความสำคัญของกิจกรรม รวมไปถึงการอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงงานกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้ดำเนินการขึ้น

ดังนั้นทำให้สามารถสรุปผลการศึกษาได้ว่า สื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมทางวัฒนธรรมในบนเส้นทางนครจำปาศรีในจังหวัดมหาสารคามนั้น ยังต้องการเผยแพร่องค์ความรู้ สะท้อนถึงความสำคัญของกิจกรรมให้คนทั่วไปสามารถเข้าถึงได้มากยิ่งขึ้น และเกิดประโยชน์แก่ผู้ใช้งานได้อย่างยั่งยืน

2. เพื่อศึกษาการจัดทำสื่อสำหรับส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดมหาสารคาม พบว่า จากการศึกษากิจกรรมทางวัฒนธรรมและปัญหาของสื่อทางวัฒนธรรมผู้ศึกษาพบปัญหาของสื่อที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์กิจกรรมทางวัฒนธรรมบนเส้นทางนครจำปาศรี ทำให้ผู้ศึกษาได้ดำเนินการจัดทำแอปพลิเคชันส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบนเส้นทางโบราณนครจำปาศรี ได้แก่ อำเภอเมืองมหาสารคาม อำเภอแกลง อำเภอวาปีปทุม และอำเภอนาคู โดยมีชื่อแอปพลิเคชันว่า “เส้นทางโบราณนครจำปาศรี” โดยผู้ศึกษาได้ทำการดึงข้อมูลจาก Google Map เพื่อกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวแหล่งโบราณคดีนครจำปาศรี ผู้ใช้งานสามารถรู้ตำแหน่งของตนเอง เพื่อให้ทราบถึงเส้นทางที่ใกล้ที่สุดและวางแผนในการเดินทางได้สะดวกมากยิ่งขึ้น ซึ่งในแต่ละสถานที่จะมีประวัติความเป็นมา รายละเอียดของสถานที่ รวมไปถึงเบอร์โทรศัพท์เพื่อสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมให้แก่ผู้ใช้งานได้อย่างครอบคลุม เมนูเที่ยวชุมชนวิถีชีวิตของดีจำปาศรีนคร มีข้อมูลในรูปแบบการแสดงผลในส่วนของการแสดงผลวัฒนธรรมการแสดง ผลิตภัณฑ์สินค้าที่มีความโดดเด่น มีเอกลักษณ์ บนเส้นทางโบราณนครจำปาศรี เริ่มที่อำเภอเมืองมหาสารคาม ไปจนถึงอำเภอนาคู โดยมีประชากร และกลุ่มตัวอย่าง จำนวนทั้งหมด 80 คน ร่วมทดลองการใช้งาน และประเมินผลความพึงพอใจต่อการใช้งานแอปพลิเคชัน เส้นทางโบราณนครจำปาศรี พบว่าผลการประเมินความพึงพอใจต่อการใช้งานในภาพรวมของแอปพลิเคชัน อยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด ซึ่งสรุปได้จากค่า $\bar{x} = 3.97$ S.D. = 1.11) และประชากร กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 72 คน คิดเป็นร้อยละ 90 สนับสนุนให้มีการเผยแพร่แอปพลิเคชันสู่สาธารณะ เพื่อให้เกิดประโยชน์ และเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนสืบไป

การอภิปรายผล

การวิจัยเรื่องการผลิตสื่อแอปพลิเคชันเพื่อส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. กิจกรรมทางวัฒนธรรม และปัญหาของสื่อทางวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม พบว่า จากผลการศึกษาสื่อทางวัฒนธรรมในเส้นทางนครจำปาศรี มีการจัดกิจกรรมบุญประเพณีตลอดทั้งปีตามฮีต 12 ได้แก่ ประเพณีบุญเบิกฟ้า ประเพณีลอยกระทง สะพานไม้แกลง งานออนซอนกลองยาววาปีปทุม และงานบวงสรวงกู่สันตรัตน์ ซึ่งการเก็บข้อมูลภาคสนาม และสอบถาม สัมภาษณ์ ประชากร กลุ่มตัวอย่างจำนวน 80 คน ได้ผลสรุปว่าสื่อทางวัฒนธรรมนั้นสามารถเข้าถึงผู้รับข้อมูลได้ จำนวน 72,418 คน จากกิจกรรมทั้งหมดที่ผู้ศึกษาได้รวบรวมข้อมูลของการประชาสัมพันธ์สื่อทางวัฒนธรรมที่มีเนื้อหา กำหนดการ รายละเอียดในการจัดกิจกรรมเพียงเท่านั้นซึ่งผู้รับข้อมูลข่าวสารยังต้องการทราบถึงองค์ความรู้ และความสำคัญในการจัดกิจกรรม เป็นเหตุผลให้ผู้ศึกษาได้พัฒนาสื่อทางวัฒนธรรมให้มียุทธศาสตร์และข้อมูลเนื้อหาที่ครบถ้วน ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของพัชรภรณ์ ปันแก้ว ได้ศึกษา เรื่อง การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดน่าน ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เป็นแหล่งการเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดน่าน 2) เผยแพร่องค์ความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดน่าน และ 3) ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือในการสร้างแหล่งการเรียนรู้ เครื่องมือที่ใช้พัฒนาระบบ

ประกอบด้วยโปรแกรมการจัดการฐานข้อมูลมายเอสคิวแอลโปรแกรมพีเอชพี เวอร์ชัน 5.0.4 ระบบปฏิบัติการวินโดวส์เอ็กซ์พี ไมโครซอฟท์อินเทอร์เน็ตเอ็กซ์พลอเรอร์ เวอร์ชัน 6.0.1 และโปรแกรมอโดบี โฟโต้ชอป เวอร์ชัน 7.0 ผู้ใช้งานระบบได้แก่ผู้ดูแลระบบสมาชิก และผู้ใช้ทั่วไป ผู้ศึกษาให้ผู้ใช้งานจำนวน 30 คนประเมินการทำงานของระบบ ผลการศึกษาพบว่าผู้ใช้งานมีความพึงพอใจในการใช้งานระบบในเกณฑ์ดี (ค่าเฉลี่ยประสิทธิภาพของระบบที่ 4.05) (พัชรภรณ์ ปันแก้ว, 2549) ซึ่งมีความสอดคล้องในด้านแนวทางการผลิตสื่อเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมตามประเด็นการศึกษาในลำดับต่อไป

2. การจัดทำสื่อสำหรับส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดมหาสารคาม พบว่า จากผลการจัดทำสื่อสำหรับส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม บนเส้นทางนครจำปาศรีนั้น ผู้ศึกษาดำเนินการจัดทำแอปพลิเคชันส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบนเส้นทางโบราณนครจำปาศรี ได้แก่ อำเภอเมืองมหาสารคาม อำเภอแกดำ อำเภอนาคู และอำเภอนาดูน โดยมีชื่อแอปพลิเคชันว่า “เส้นทางโบราณนครจำปาศรี” โดยผู้ศึกษาได้ทำการดึงข้อมูลจาก Google Map เพื่อกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยวแหล่งโบราณคดีนครจำปาศรี ผู้ใช้งานสามารถรู้ตำแหน่งของตนเอง เพื่อให้ทราบถึงเส้นทางที่ใกล้ที่สุดและวางแผนในการเดินทางได้สะดวกมากยิ่งขึ้น ซึ่งในแต่ละสถานที่จะมีประวัติความเป็นมา รายละเอียดของสถานที่รวมไปถึงเบอร์โทรศัพท์เพื่อสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมให้แก่ผู้ใช้งานได้อย่างครอบคลุม เมนูเที่ยวชมขบวนวิถีชีวิตของนครจำปาศรีนคร มีข้อมูลในรูปแบบการแสดงผลในส่วนของการแสดง วัฒนธรรม การแสดง ผลิตภัณฑ์สินค้าที่มีความโดดเด่น มีเอกลักษณ์ บนเส้นทางโบราณนครจำปาศรี เริ่มที่อำเภอเมืองมหาสารคาม ไปจนถึงอำเภอนาดูน โดยมีประชากร และกลุ่มตัวอย่าง จำนวนทั้งหมด 80 คน ร่วมทดลองการใช้งาน และประเมินผลความพึงพอใจต่อการใช้งานแอปพลิเคชัน เส้นทางโบราณนครจำปาศรี พบว่า ผลการประเมินความพึงพอใจต่อการใช้งาน อยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด และประชากร กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 72 คน คิดเป็นร้อยละ 90 มีความสอดคล้องกับ ทินกร ก้อนสิงห์ (2553) ได้ทำงานศึกษาวิจัยเรื่องการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) ประกอบแผนการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (พระพุทธศาสนา) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1” วัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อ 1) ศึกษาคุณภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) ประกอบแผนการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (พระพุทธศาสนา) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนต่อผลการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) ประกอบแผนการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและศิลปวัฒนธรรม (พระพุทธศาสนา) ซึ่งการผลิตสื่อนี้มีความสอดคล้องในการนำสื่อสารสนเทศมาใช้พัฒนา และถ่ายทอดองค์ความรู้ ทำให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน ผู้ใช้งานแอปพลิเคชัน อีกทั้ง ยังส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในจังหวัดมหาสารคามได้อย่างยั่งยืนสืบไป

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

- 1.1 ควรใช้งานบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตทั้งหมดเนื่องจากองค์ความรู้ต่าง ๆ ไม่สามารถใช้งานในรูปแบบออฟไลน์ได้
- 1.2 ควรเปิดใช้งานตำแหน่งของอุปกรณ์ที่ทำหน้าที่ตลอดเวลาเพื่อให้ความแม่นยำในการค้นหาที่ตั้งบนแผนที่ผ่าน Google Map

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 2.1 จัดทำส่วนเสริมของแอปพลิเคชันให้มีระบบตอบกลับอัตโนมัติเพื่อสนองความต้องการของผู้ใช้งานให้มากยิ่งขึ้น
- 2.2 ปรับปรุงให้แอปพลิเคชันสามารถใช้งานได้ทั้งสองภาษาเพื่ออำนวยความสะดวกในการใช้งานของชาวต่างชาติ

กิตติกรรมประกาศ

ในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พนัส โพธิ์ปัด ซึ่งเป็นอาจารย์และที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ที่ได้ให้คำสั่งสอนและคำแนะนำนานัปการตลอดระยะเวลาการศึกษาของผู้วิจัย ขอขอบพระคุณ อาจารย์ผู้สอนใน

คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนกพร รัตนสุธีระกุล คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์ และวัฒนธรรมศาสตร์ ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ อาจารย์ และเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องทุกคนที่ได้กรุณาให้ความอนุเคราะห์ด้วยความเมตตาและปรารถนาดี

เอกสารอ้างอิง

แก้วพิจิตร สร้างสี. (2551). ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการผลิตผ้าไหมปักธงชัยเพื่อพัฒนาเป็นสินค้ามาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน".

(วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

พัชรภรณ์ ปันแก้ว. (2549). การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อเผยแพร่ความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น จังหวัดน่านผ่าน

อินเทอร์เน็ต. (วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต). สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศและการจัดการ บัณฑิตวิทยาลัย เชียงใหม่:

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ทินกร ก้อนสิงห์. (2553). ระบบส่งข้อความผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่แจ้งการเข้าชั้นเรียนและผลการเรียนของนักศึกษาโดยใช้

เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ต. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, 13(1), 15-23

วีรพงษ์ สิงห์บัญชา และคณะ. (2539). "พระธาตุนาคุณพุทธมณฑลอีสานนครจำปาศรี. (พิมพ์ครั้งที่ 3). มหาสารคาม:

อภิชาติการพิมพ์

ศรีศักร วัลลิโภดม. (2533). แองอารยธรรมอีสาน. กรุงเทพฯ: มติชน